

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра конституційного і муніципального права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан юридичного факультету
Віталій СЕРЬОГІН
«31» 24 02371235 08 2023_p.

Робоча програма навчальної дисципліни

Захист прав людини в конституційній державі

рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

вид дисципліни: міжфакультетська

факультет: юридичний

2023/2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

“ 31 ”серпня 2023 року, протокол № _1__

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Гудзь Людмила Вячеславівна, доцент кафедри конституційного і муніципального права, к.ю.н., доц.

Програму схвалено на засіданні кафедри конституційного і муніципального права

Протокол від “31” серпня 2023 року № 11

Завідувач кафедри конституційного і муніципального права Марк ВОРОНОВ

Програму погоджено з гарантом освітньої професійної програми Право

Гарант освітньої професійної програми Дмитро ЛУК'ЯНЕЦЬ

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від “31” серпня 2023 року № 1

Голова науково-методичної комісії
юридичного факультету

 Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Захист прав людини в конституційній державі» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 081 Право

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є підготовка фахівців, які мають високу правосвідомість та правову культуру, володіють необхідними в їхній професійній діяльності знаннями про права людини в різних теоріях праворозуміння, механізм їх реалізації та забезпечення для вирішенні конкретних завдань, вміють розрізняти поняття «людина», «особистість», «індивід», «громадянин»; здібних самостійно і грамотно орієнтуватись у сучасних правовідносинах в сфері правового статусу людини і громадянина, приймати виважені та обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування таких загальних та професійних (предметних, фахових) компетентностей:

- ЗК 1 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
 - ЗК 2 – здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
 - ЗК 3 – знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
 - ЗК 4 – здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
 - ЗК 5 – здатність спілкуватися іноземною мовою;
 - ЗК 6 – навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
 - ЗК 7 – здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
 - ЗК 11 - здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
 - ЗК 12 - здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
 - ЗК13 - здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.
- СК 8 - знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права;
 - СК 11 - здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти;
 - СК 12 - здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції;
 - СК 13 - здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності;
 - СК 14 - здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації;
 - СК 16 - здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна/ за вибором	
Денна (дистанційна)форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	-
Семестр	
5-й, 6-й	-
Лекції	
32 год	-
Практичні, семінарські заняття	
-	-
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
58 год	-

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Права людини: становлення, розвиток, міжнародні стандарти.

Тема 1. Поняття прав людини

Загальні підходи до визначення прав людини. Права людини в різних теоріях право розуміння. Співвідношення понять «людина», «особистість», «індивід», «громадянин». Правовий статус особи: поняття, структура, види.

Тема 2. Права людини в різних правових системах

Права людини в романо-германській правовій системі. Права людини у країнах англосаксонської правової системи. Права людини у мусульманській правовій сим'ї. Права людини у іудейському праві.

Тема 3. Генезис ідеї прав людини

Права і свободи людини в Стародавньому світі. Роль християнства у формуванні концепції прав людини. Права людини у ісламі.

Тема 4. Становлення міжнародних стандартів забезпечення прав людини

Виникнення міжнародного права прав людини. Вплив буржуазних революцій на розвиток міжнародного права прав людини. Становлення міжнародного права прав людини у кінці XIX – XX ст.

Тема 5. Структура прав людини і громадянина

Підходи до класифікації прав людини. Особисті права людини і громадянина. Політичні права людини і громадянина. Економічні, соціальні і культурні права людини і громадянина. Соціальні і культурні права особи.

Тема 6. Права людини, держава, суспільство

Демократична, соціальна, правова держава: поняття, ознаки, умови існування. Права людини і становлення демократичної, соціальної, правової держави в Україні. Взаємини

між людиною та державою: ліберальна доктрина. Принцип відповідальності держави перед людиною. Держава й правове регулювання прав людини. Органи державної влади та місцевого самоврядування в механізмі забезпечення й захисту прав і свобод. Права людини як критерій морального виміру політики й державної влади.

Права людини й становлення громадянського суспільства. Тенденції подальшого розвитку прав і свобод людини і громадянина в Україні. Права людини – сфера взаємодоповнення права і моралі.

Розділ 2. Механізм забезпечення прав людини

Тема 7. Поняття і механізм забезпечення прав людини.

Поняття забезпечення прав і свобод особистості. Механізм забезпечення прав людини: поняття та структура. Способи забезпечення прав людини.

Тема 8. Судовий захист прав і свобод людини і громадянина в Україні

Суд як гарант прав людини і громадянина. Принцип судового захисту прав і свобод: сутність і значення. Право на судовий захист: механізм і порядок реалізації. Позиції Європейського Суду з прав людини щодо права на судовий захист. Захист прав людини в межах кримінального та цивільного судочинства. Адміністративна юстиція і захист прав людини. Конституційний Суд України в механізмі захисту прав людини.

Тема 9. Позасудові гарантії прав людини і громадянина в Україні

Конституційно-правові гарантії прав людини і громадянина в сфері виконавчої влади. Позасудовий (адміністративний) порядок оскарження рішень і дій (бездіяльності) органів виконавчої влади та їх посадових осіб. Право на петицію (звернення): порядок реалізації та значення для забезпечення прав і свобод. Функції Верховної Ради в сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Президент України – гарант дотримання прав і свобод. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в системі забезпечення конституційно-правового статусу людини і громадянина. Прокуратура України та захист прав людини. Діяльність органів місцевого самоврядування щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Тема 10. Уповноважений Верховної Ради з прав людини

Зародження інституту омбудсмена (аналіз світової практики). Становлення і розвиток інституту омбудсмена в Україні. Загальна характеристика і шляхи вдосконалення правового статусу Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. Гарантії діяльності Уповноваженого Верховної Ради з прав людини.

Тема 11. Органи внутрішніх справ у механізмі забезпечення конституційних прав і свобод громадян

Завдання та функції органів внутрішніх справ щодо забезпечення основних прав і свобод громадян. Форми та методи діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення основних прав і свобод громадян. Дотримання органами внутрішніх справ міжнародних стандартів щодо юридичного забезпечення основних прав і свобод громадян. *Тема 12. Поняття та межі самозахисту*

Загальна характеристика права на самозахист. Необхідна оборона та крайня необхідність як форми реалізації права на самозахист. Класифікація способів самозахисту цивільних прав.

Тема 13. Забезпечення прав людини в період озброєних конфліктів

Забезпечення прав людини в період міжнародних озброєних конфліктів. Забезпечення прав людини в озброєних конфліктах не міжнародного характеру. Забезпечення прав людини в умовах проведення антитерористичної операції. Забезпечення прав людини в умовах надзвичайних ситуацій.

Тема 14. Правові підстави обмеження прав і свобод людини і громадянина

Поняття та основні риси обмеження прав і свобод людини і громадянина. Мета, підстави і межі обмеження прав і свобод людини і громадянина. Принципи державноправового забезпечення обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Тема 15. Міжнародні механізми захисту прав людини

Міжнародні механізми захисту прав людини: сутність і класифікація. Універсальна система захисту прав людини: визначення поняття, види органів – елементів системи. ООН: функції та повноваження в галузі прав людини. Компетенція головних, допоміжних та контрольних (конвенційних) органів ООН у галузі прав людини. Регіональні системи захисту прав людини. Американська система захисту прав людини. Механізми комплексного захисту прав людини.

Тема 16. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та Європейський Суд з прав людини

Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод: загальна характеристика, перелік прав і свобод, що захищаються: протоколи. Європейський Суд з прав людини: формування, структура, повноваження, порядок звернення, умови прийняття скарг, судові процедури, юридична сила та значення рішень. Україна та Європейський Суд з прав людини.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Права людини: становлення, розвиток, міжнародні стандарти.												
<i>Тема 1. Поняття прав людини</i>	7	2				5						
<i>Тема 2. Права людини в різних правових системах</i>	7	2				5						
<i>Тема 3. Генезис ідеї прав людини</i>	8	2				6						
<i>Тема 4. Становлення міжнародних стандартів забезпечення прав людини</i>	8	2				6						
<i>Тема 5. Структура прав людини і громадянина</i>	7	2				5						

Тема 6.Права людини, держава, суспільство.	8	2				6					
Разом за розділом 1	45	12				33					
Розділ 2. Механізм забезпечення прав людини											
Тема 7. Поняття і механізм забезпечення прав людини.	4	2				2					
Тема 8. Судовий захист прав і свобод людини і громадянина в Україні	4	2				2					
Тема 9. Позасудові гарантії прав людини і громадянина в Україні	4	2				2					
Тема 10. Уповноважений Верховної Ради з прав людини	4	2				2					
Тема 11. Органи внутрішніх справ у механізмі забезпечення конституційних прав і свобод громадян	4	2				2					
Тема 12. Поняття та межі самозахисту	5	2				3					
Тема 13. Забезпечення прав людини в період озброєних конфліктів	5	2				3					
Тема 14. Правові підстави обмеження прав і свобод людини і громадянина	5	2				3					
Тема 15. Міжнародні механізми захисту прав людини	5	2				3					
Тема 16. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод та Європейський Суд з прав людини	5	2				3					
Разом за розділом 2	45	20				25					
Усього годин	90	32				58					

5.Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Денна форма	Заочна форма
1	<i>Тема 1. Поняття прав людини</i>	5	
2	<i>Тема 2.Права людини в різних правових системах</i>	5	
3	<i>Тема 3.Генезис ідеї прав людини</i>	6	
4	<i>Тема 4.Становлення міжнародних стандартів забезпечення прав людини</i>	6	
5	<i>Тема 5.Структура прав людини і громадянина</i>	5	
6	<i>Тема 6.Права людини, держава, суспільство.</i>	6	
7	<i>Тема 7. Поняття і механізм забезпечення прав людини.</i>	2	
8	<i>Тема8.Судовий захист прав і свобод людини і громадянина в Україні</i>	2	
9	<i>Тема 9.Позасудові гарантії прав людини і громадянина в Україні</i>	2	
10	<i>Тема 10.Уповноважений Верховної Ради з прав людини</i>	2	
11	<i>Тема 11.Органи внутрішніх справ у механізмі забезпечення конституційних прав і свобод громадян</i>	2	
12	<i>Тема 12. Поняття та межі самозахисту</i>	3	
13	<i>Тема 13. Забезпечення прав людини в період озброєних конфліктів</i>	3	
14	<i>Тема 14. Правові підстави обмеження прав і свобод людини і громадянина</i>	3	
15	<i>Тема 15.Міжнародні механізми захисту прав людини</i>	3	
	<i>Тема 16. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод та Європейський Суд з прав людини</i>	3	
	Разом	58	

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання розвивають можливості самостійної роботи і сприяють більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Види індивідуальних завдань з навчальної дисципліни (презентації, контрольні роботи, що виконуються під час аудиторних занять та самостійної роботи, курсові, дипломні роботи тощо) визначаються навчальним планом. Індивідуальні завдання полягають у підготовці презентації за визначеною, або обраною студентом за допомогою викладача, темою та інших видів робіт, які затверджуються кафедрою. Терміни видачі, виконання і захисту індивідуальних завдань визначаються програмою навчальної дисципліни.

Індивідуальні завдання виконуються особою, яка навчається, самостійно із одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Допускаються випадки виконання робіт комплексної тематики кількома особами.

Індивідуальні завдання виконуються у формі презентацій .

За презентацію студент може отримати 10 балів.

Правила виконання презентацій

Створення презентацій є однією з форм науково-дослідницької роботи.

Презентація виконується за допомогою програми Microsoft Office PowerPoint і повинна складатися не менше, ніж з 15 слайдів.

Матеріал на слайді можна розділити на головний і додатковий. *Головний* необхідно виділити, щоб при демонстрації слайда він ніс основне смислове навантаження: розміром тексту або об'єкта, кольором, спецефектами, порядком появи на екрані. *Додатковий* матеріал призначений для підкреслення основної думки слайда.

Для різних видів об'єктів рекомендуються різні розміри шрифту. Заголовок слайда краще писати розміром шрифту 22-28, підзаголовок і підписи даних в діаграмах – 20-24, текст, підписи і заголовки осей в діаграмах, інформацію в таблицях – 18-22.

Для виділення заголовка, ключових слів використовуйте напівжирний або підкреслений шрифт. Для оформлення другорядної інформації та коментарів – курсив. На всіх слайдах презентації використовуйте шрифт однієї назви.

Для гарного сприйняття презентації з будь-якої відстані в залі, текст краще набирати шрифтом Arial, Bookman Old Style, Calibri, Tahoma, Times New Roman або Verdana.

1. На першому слайді слід вказати назву МОН, назву ВНЗ, кафедру, прізвище, ім'я та по-батькові студента і тему презентації, номер навчальної групи.

2. На другому слайді подається зміст презентації.

3. На інших слайдах – наповнення теми.

4. У тексті на слайдах не допускається скорочення слів, крім загальноновживаних (ООН, ЄС, ОБСЄ та ін.).

5. Слайди повинні бути тезисними. Для надання презентації PowerPoint наочності і, якщо це необхідно, барвистості на деяких слайдах можна розмістити різні схеми, графіки, фотографії, малюнки, колажі. Вставлені фотографії або картинки повинні бути високої якості і досить великого розміру, інакше при розтягуванні вони втрачають різкість, чим можуть тільки зіпсувати ефект від презентації. При підготовці презентації може бути використаний звуковий супровід.

6. Презентація повинна бути підготовлена у наданому фоні (шаблон слайда). Не слід робити слайди занадто строкатими і розрізненими за кольорним рішенням. Це шкодить формуванню нестійких зорових образів.

7. Слайди повинні або акцентувати увагу на чомусь, або візуалізувати матеріал (ті ж таблиці, схеми, малюнки з позначеннями, якщо є). Не ставте на одному слайді відразу кілька блоків зорової або текстової інформації. Це відволікає, розсіює увагу, погіршує концентрацію.

8. Слайд повинен бути простим для сприйняття – небагато тексту на одному слайді.

Створення презентації включає ряд етапів:

1. Вибір теми.

Студент самостійно вибирає тему з переліку тем індивідуально-дослідних завдань. При цьому слід враховувати, що студент має право в обсязі навчальної програми з громадських об'єднань в Україні самостійно обрати тему презентації, яка повинна бути погоджена з викладачем.

2. Аналіз літератури з даної теми.

Презентація – це супровід доповіді або виступу, тому спочатку необхідно розробити концепцію виступу, а потім вже братися за складання презентації.

В основному презентація повинна базуватися на матеріалах з підручників. Тому створенню презентації повинне передувати ретельне й поглиблене вивчення літератури, що відноситься до даної теми. Насамперед, корисно ознайомитися з науковою працею (або зазначеними главами, параграфами, сторінками) у цілому, щоб одержати про неї початкове

загальне уявлення, яке може бути розширене за рахунок перегляду передмови, змісту і висновку роботи, якщо вони є. Головне на цьому етапі – виявити стрижневі проблеми досліджуваної теми й зробити їх основними пунктами плану презентації.

3. Виклад змісту теми за допомогою слайдів.

У презентації повинні бути послідовно розглянуті всі питання плану. Важливо прагнути до того, щоб теоретичний зміст роботи пов'язувався з аналізом практично-правових явищ. Студент повинен уміти показати, яке практичне значення має знання принципів, закономірностей і категорій.

Під час створення слайдів не варто користуватися застарілими джерелами, у яких можуть міститися помилкові погляди, неточні формулювання і висновки, застарілі цифрові дані. Отже, вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі, використовуючи при цьому сучасну літературу, – такі основні вимоги до підготовки презентації.

6.1. Теми для презентацій

1. Правовий статус особи: поняття, структура, види.
2. Права людини у іудейському праві.
3. Права людини у ісламі.
4. Становлення міжнародного права прав людини у кінці XIX – XX ст.
5. Соціальні і культурні права особи.
6. Права людини й становлення громадянського суспільства.
7. Тенденції подальшого розвитку прав і свобод людини і громадянина в Україні.
8. Права людини – сфера взаємодоповнення права і моралі.
9. Адміністративна юстиція і захист прав людини.
10. Конституційний Суд України в механізмі захисту прав людини.
11. Прокуратура України та захист прав людини.
12. Діяльність органів місцевого самоврядування щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні.
13. Гарантії діяльності Уповноваженого Верховної Ради з прав людини.
14. Дотримання органами внутрішніх справ міжнародних стандартів щодо юридичного забезпечення основних прав і свобод громадян.
15. Забезпечення прав людини в умовах надзвичайних ситуацій.
16. Принципи державно-правового забезпечення обмеження прав і свобод людини і громадянина.
17. Американська система захисту прав людини.
18. Механізми комплексного захисту прав людини.
19. Україна та Європейський Суд з прав людини.

7. Методи навчання

Методи навчання – це впорядковані способи діяльності педагога і студентів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань. Вони реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності.

При викладанні та опануванні студентами навчальної дисципліни Захист прав людини в конституційній державі використовуються наступні методи навчання:

- словесні - описове розкриття навчального матеріалу, пояснення сутності відповідного явища, поняття, процесу, перевірка рівня самостійного опрацювання навчального матеріалу тощо

(розповідь, пояснення, лекція, бесіда);

наочні – демонстрація схем, таблиць, малюнків, відео тощо;

- практичні – формування вмінь, навичок оперування правовими категоріями, застосування правових норм та використання набутих знань при проведенні семінарських занять. Крім того, за рівнем самостійної розумової діяльності застосовуються методи:
- проблемного викладу;
- частково-пошуковий метод;
- дослідницький метод.

7. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках для семінарських занять передбачаються питання для самоконтролю.

Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки студентів з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю.

В освітньому процесі використовуються такі види контролю результатів навчання: вхідний, поточний протягом семестру, контрольні роботи, передбачені навчальним планом, приймання індивідуальних завдань, курсових робіт, підсумковий семестровий, відстрочений контроль.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття із забезпечувальною дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на практичних, семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквиуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Конкретні форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються програмою навчальної дисципліни. Результати оцінювання роботи студентів мають бути доведені до відома студентів своєчасно. Формою поточного контролю є ректорські контрольні роботи. Результати оцінювання ректорських контрольних робіт можуть зараховуватися як результати виконання контрольної роботи, передбаченої навчальним планом.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання студента. Він проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни. Семестровий контроль проводиться у формі заліку. Студента допускають до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт з цієї навчальної дисципліни, передбачених навчальним планом та набранням мінімум 10 балів.

Семестровий залік – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами лекційного матеріалу, а також виконаних ними певних робіт на семінарських заняттях. Семестровий залік з навчальної дисципліни передбачає обов'язкової присутності студентів за умови виконання ними всіх видів робіт, передбачених навчальним планом за семестр.

Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні заліку з навчальної дисципліни, складає 90.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни та балів, набраних при складанні семестрового заліку.

Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

Питання, які виносяться на складання проміжного та підсумкового контролю

1. Загальні підходи до визначення прав людини.
2. Права людини в різних теоріях право розуміння.
3. Співвідношення понять «людина», «особистість», «індивід», «громадянин».
4. Правовий статус особи: поняття, структура, види.
5. Права людини в романо-германській правовій системі.
6. Права людини у країнах англосаксонської правової системи.
7. Права людини у мусульманській правовій сим'ї.
8. Права людини у іудейському праві.
9. Права і свободи людини в Стародавньому світі.
10. Роль християнства у формуванні концепції прав людини.
11. Права людини у ісламі.
12. Виникнення міжнародного права прав людини.
13. Вплив буржуазних революцій на розвиток міжнародного права прав людини.
14. Становлення міжнародного права прав людини у кінці XIX – XX ст.
15. Підходи до класифікації прав людини.
16. Особисті права людини і громадянина.
17. Політичні права людини і громадянина.
18. Економічні, соціальні і культурні права людини і громадянина.
19. Соціальні і культурні права особи.
20. Демократична, соціальна, правова держава: поняття, ознаки, умови існування.
21. Права людини і становлення демократичної, соціальної, правової держави в Україні.
22. Взаємини між людиною та державою: ліберальна доктрина.
23. Принцип відповідальності держави перед людиною.
24. Держава й правове регулювання прав людини.
25. Органи державної влади та місцевого самоврядування в механізмі забезпечення й захисту прав і свобод.
26. Права людини як критерій морального виміру політики й державної влади.
27. Права людини й становлення громадянського суспільства.
28. Тенденції подальшого розвитку прав і свобод людини і громадянина в Україні.
29. Права людини – сфера взаємодоповнення права і моралі.
30. Поняття забезпечення прав і свобод особистості.
31. Механізм забезпечення прав людини.
32. Способи забезпечення прав людини.
33. Суд як гарант прав людини і громадянина.
34. Принцип судового захисту прав і свобод: сутність і значення.
35. Право на судовий захист: механізм і порядок реалізації.
36. Позиції Європейського Суду з прав людини щодо права на судовий захист.
37. Захист прав людини в межах кримінального та цивільного судочинства.
38. Адміністративна юстиція і захист прав людини.
39. Конституційний Суд України в механізмі захисту прав людини.
40. Конституційно-правові гарантії прав людини і громадянина в сфері виконавчої влади.

41. Позасудовий (адміністративний) порядок оскарження рішень і дій (бездіяльності) органів виконавчої влади та їх посадових осіб.
42. Право на петицію (звернення): порядок реалізації та значення для забезпечення прав і свобод.
43. Функції Верховної Ради в сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина.
44. Президент України – гарант дотримання прав і свобод.
45. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в системі забезпечення конституційно-правового статусу людини і громадянина.
46. Прокуратура України та захист прав людини.
47. Діяльність органів місцевого самоврядування щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні.
48. Зародження інституту омбудсмена (аналіз світової практики).
49. Становлення і розвиток інституту омбудсмена в Україні.
50. Загальна характеристика і шляхи вдосконалення правового статусу Уповноваженого Верховної Ради з прав людини.
51. Гарантії діяльності Уповноваженого Верховної Ради з прав людини.
52. Завдання та функції органів внутрішніх справ щодо забезпечення основних прав і свобод громадян.
53. Форми та методи діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення основних прав і свобод громадян.
54. Дотримання органами внутрішніх справ міжнародних стандартів щодо юридичного забезпечення основних прав і свобод громадян.
54. Забезпечення прав людини в період міжнародних озброєних конфліктів.
55. Забезпечення прав людини в озброєних конфліктах не міжнародного характеру.
56. Забезпечення прав людини в умовах проведення антитерористичної операції.
57. Забезпечення прав людини в умовах надзвичайних ситуацій.
58. Поняття та основні риси обмеження прав і свобод людини і громадянина.
59. Мета, підстави і межі обмеження прав і свобод людини і громадянина.
60. Принципи державно-правового забезпечення обмеження прав і свобод людини і громадянина.
61. Міжнародні механізми захисту прав людини: сутність і класифікація.
62. Універсальна система захисту прав людини: визначення поняття, види органів – елементів системи. ООН: функції та повноваження в галузі прав людини.
63. Компетенція головних, допоміжних та контрольних (конвенційних) органів ООН у галузі прав людини.
64. Регіональні системи захисту прав людини.
65. Амеиканська система захисту прав людини.
66. Механізми комплексного захисту прав людини.
67. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод: загальна характеристика, перелік прав і свобод, що захищаються: протоколи.
68. Європейський Суд з прав людини: формування, структура, повноваження, порядок звернення, умови прийняття скарг, судові процедури, юридична сила та значення рішень.
69. Україна та Європейський Суд з прав людини.

9. Схема нарахування балів

Денна форма навчання

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за залік – 90.

Кількість балів за презентацію – 10.

Кількість балів протягом семестру – 100:

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Залік	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Контрольні роботи, передбачені навчальним планом	Презентація		
T1	T3	T5	T1	T3	T5		
T2	T4	TN	T2	T4	TN		
-						10	90
-						-	100

T1, T2 ... T12 – теми розділів.

Критерії оцінювання на заліку:

Підсумковий контроль здійснюється, зокрема, у формі письмових тестових завдань. Кожен варіант тестових завдань містить 45 тестових питань з однією правильною відповіддю. За кожний правильно вирішений тест студент отримує 2 бали.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90-100	зараховано
70-89	зараховано
50-69	зараховано
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

Правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.)
URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст.502.
3. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст.799.
4. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст.429.
5. Конституція Автономної Республіки Крим від 21 жовтня 1998 р., затв. Законом України від 23 грудня 1998 р. № 350-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 5-6. – Ст.43.
6. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 8 липня 2011 р. № 3671-VI URL. : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>

7. Закон України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 р. № 1798-VIII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.
8. Закон України «Про військово-цивільні адміністрації» від 03 лютого 2015 р. № 141VIII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/141-19>
9. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
10. Закон України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. № 2235-III (із змін.) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>.
11. Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22 лютого 2007 р. № 698-V (із змін.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/698-16>.
12. Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р. № 3855-XII (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.
13. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
14. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.
15. Закон України «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 р. № 5029-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>.
16. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
17. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII (в ред. Закону від 13 січня 2011 р. № 2938-VI). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
18. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
19. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 1 грудня 1998 р. № 281-XIV (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/281-14>.
20. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 р. № 2494XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>. 21. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11 липня 2001 р. № 2625-III (із змін.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>.
22. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 р. № 2365-III (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.
23. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/377317>
24. Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII(із змін.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
25. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 р. № 987-XII (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.
26. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11 липня 2002 р. № 93-IV (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93-15>.
27. Закон України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 р. № 2790-XII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.
28. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402VIII[Електронний ресурс]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>. 29. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 р. № 3759-XII (в ред. Закону від 12 січня 2006 р. № 3317-IV). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>.
30. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>.
31. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30 червня 2004 р. № 1932-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15>

32. Виборчий кодекс України від 19.12. 2019 № 396-IX
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
33. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-12>
34. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) від 25 грудня 1997 року 9-зп. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97>
35. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99>
36. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями народних депутатів України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) статей 8, 11, 16 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (справа про свободу утворення профспілок) від 18 жовтня 2000 року № 11-рп/2000. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-00>
37. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини третьої статті 315 Кримінального процесуального кодексу України 23 листопада 2017 року № 1- р/2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-17>
38. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 171-2 Кодексу адміністративного судочинства України від 8 квітня 2015 року № 3-рп/2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-15>

Підручники та навчальні посібники:

39. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. – Т.1 / за ред. В.Ф. Погорілка. К.: Юридична думка, 2006. 544 с.
40. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. – Т.2 / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. К.: Юридична думка, 2008. 800 с.
41. Конституційне право України: підручник / за ред. В. П. Колісника та Ю.Г. Барабаша. Х.: Право, 2008. 416 с.
42. Конституційне право України: підручник / за ред. Ю. М. Тодики, В. С. Журавського. К.: Ін Юре, 2003. 542 с.
43. Конституційне право України: посібник для підготовки до іспиту Ю.Г. Барабаш, Л.К. Байрачна, І.І. Дахова та ін./ за заг. ред. Ю.Г. Барабаша. Х.: Право, 2012. 304 с.
44. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність. / упоряд. І.О. Кресіна, О.В. Батанов/ відп. ред. Ю.С. Шемшученко. 3-є вид. К.: Юридична думка, 2011. 328 с.
45. Кравченко В. В. Конституційне право України: навч. посіб. 6-те вид., випр. та доповн. К.: Атіка, 2009. 608 с.

46. Погорілко В. Ф. Федоренко В.Л. Конституційне право України: підручник / В.Ф. Погорілко / за заг. ред. В.Л. Федоренка. 4-е вид., переробл. і доопр. К.: Ліра-К, 2012. 576 с.
47. Проблеми сучасної конституціоналістики: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. – К.: Юрінком Інтер, 2011. 272 с. (Серія «Проблеми сучасної конституціоналістики». Вип. 1).
48. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 2: Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. К.: Юрінком Інтер, 2012. 432 с. (Серія «Проблеми сучасної конституціоналістики». Вип. 2).
49. Серьогін В. О. Конституційне право України: навч. посіб. Х.: ХНУВС, 2010. 368 с.
50. Скрипнюк О.В. Курс сучасного конституційного права України: академічне видання. Х.: Право, 2009. 468 с.
51. Совгіря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2007. 632 с.
52. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: підручник. 2-е вид., переробл. та допов. К.: Юрінком Інтер, 2004. 510 с.
53. Чушенко В.І., Заяць І.Я. Конституційне право України: підручник К.: Ін Юре, 2007. 488 с.
54. Шляхтун П.П. Конституційне право України: навч. посіб. К.: Освіта України, 2010. 592 с.

Допоміжна література

52. Боняк В.О. Конституційне право людини і громадянина на освіту в Україні: монографія. Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2008. 180 с.
53. Виборче право України: навч. посіб. / за ред. В.Ф. Погорілка, М.І. Ставнійчук. К.: Парламентське вид-во, 2003. 383 с.
54. Верланов С.О. Економічні і соціальні права людини: європейські стандарти та їх впровадження в юридичну практику України (загальнотеоретичне дослідження). Львів: Край., 2009. 196 с.
55. Громадські об'єднання в Україні: навч. посіб. / за ред. В. М. Бесчастного. К.: Знання, 2007. 415 с.
56. Гудзь Л.В. Загальна характеристика механізму забезпечення виборчих прав громадян України. Право і суспільство. №1. 2017. С.8-14.
57. Гудзь Л.В., Градова Ю.В. Правоохоронна діяльність поліції у сфері забезпечення виборчих прав громадян України. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Вип. 25. 2018. С. 62-65
58. Градова Ю.В., Гудзь Л.В. Конституційно-правові аспекти людської гідності. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Вип. 26. 2018. С. 48-53
59. Гудзь Л.В, Гудзь Т.І. Принцип загального виборчого права: міжнародні стандарти та перспективи законодавчої реалізації в Україні. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія : Право. 2020. Вип. 30. С.30-39 ;
60. Гудзь Л.В. Місцеві референдуми у країнах Європейського Союзу та України: порівняльна характеристика. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія : Право. 2022. Вип. 33. С.44-51 ;
61. Заворотченко Т.М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні: Монографія. Д.: Вид-во дніпропетр.нац.ун-т., 2007. 256 с.
62. Заворотченко Т.М. Політичні права і свободи людини й громадянина в Україні: теоретичні основи і проблеми реалізації: монографія. Дніпропетровськ: Вид-во Дніпроп. нац. ун-ту, 2013. 424 с.
63. Ключковський Ю.Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія. К.: Час Друку, 2011. 132 с.

64. Колективні політичні права і свободи людини та громадянина в Україні: проблеми теорії та практики: монографія. Є.І. Григоренко, Я.О. Григоренко, В.І. Козлов та ін./ за ред. Л.В. Новікової. Х.: Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, 2013. 352 с.
65. Колісник В.П. Національно-етнічні відносини в Україні: теоретичні засади та конституційно-правові аспекти: монографія / В.П. Колісник. Х.: Фоліо, 2003. 240 с.
66. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні : підруч. К.: Правова єдність. 2008. 350 с.
67. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики: монографія / за ред. В.Ф. Погорілка. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 356 с.
68. Конституція України: наук.-практ. коментар / редкол.: В. Я. Тацій (головаредкол.), О.В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2011. 1128 с.
69. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні / за ред. Ю.С. Шемчушенка. К.: Юридична думка, 2008. 252 с.
70. Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики: монографія. Х.: Видав. СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. 256 с.
71. Липачова Л.М. Реалізація конституційного права людини та громадянина на звернення за захистом своїх прав і свобод до Європейського Суду з прав людини: монографія. Дніпропетровськ: Ліра-ЛТД, 2005. 204 с.
72. Марцеляк О.В. Вибори народних депутатів України: історія, теорія, практика: навч. посіб. Харків: ПРОМЕТЕЙ-ПРЕС, 2008. 636 с.
73. Марцеляк О.В. Інститут омбудсмана: теорія і практика: монографія / О.В. Марцеляк. Х.: Вид-во НУВС, 2004. 450 с.
74. Марчук М.І., Гудзь Л.В. Місцеві вибори у країнах Європейського Союзу та Україні: порівняльна характеристика. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2022. Вип. 70. С.119-124 ;
75. Мірошниченко Ю.Р. Конституційно-правове забезпечення народовладдя в Україні: монографія. К.: Фенікс, 2012. 360 с.
76. Нестеренко О. Інформація в Україні: право на доступ. Б.м.: Акта, 2012. 308 с.
77. Олійник А.Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні: монографія. К.: Алерта, КНТ, Центр навчальної літератури, 2008. 472 с.
78. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика: монографія / відп. ред. В. Ф. Погорілка. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; А.С.К., 2003. 652 с.
79. Пушкіна О.В. Система прав і свобод людини і громадянина в Україні : теоретичні і практичні аспекти забезпечення. К. : Логос, 2006. 416 с.
80. Серьогін В.О. Право на недоторканність приватного життя у конституційноправовій теорії та практиці: монографія. Х.: ФІНН, 2010. 608 с.
81. Ткаченко Є.В. Конституційно-правове регулювання мовних відносин: монографія. Харків: ФІНН, 2010. 336 с.
82. Федоренко В.Л. Система конституційного права України: теоретико-методологічні аспекти: монографія. К.: Ліра-К, 2009. 580 с.
83. Чернецька О.В. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад за законодавством України: монографія. К.: ВД Скіф, КНТ, 2008. 144 с.
84. Чуб О.О. Конституційне право громадян України на участь в управлінні державними справами: монографія. Харків: Одиссей, 2005. 232 с.

**Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, вдео-лекції, інше
методичне забезпечення**

85. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – <http://portal.rada.gov.ua/>
86. Офіційне інтернет-представництво Президента України. – <http://www.president.gov.ua/>
87. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – <http://www.kmu.gov.ua/>
88. Офіційний веб-портал органів судової влади України. – <http://court.gov.ua/>
89. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. – <http://www.ccu.gov.ua/>
90. Офіційний веб-сайт Верховного Суду України. – <http://www.scourt.gov.ua/>
91. Офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України. – <http://www.gp.gov.ua/>
92. Офіційний веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – <http://www.ombudsman.kiev.ua/>
93. Офіційний веб-сервер Центральної виборчої комісії. – <http://www.cvk.gov.ua/>
94. Офіційний веб-сайт Української асоціації районних та обласних рад. – <http://uaror.org.ua/>